

[B] **EEN MAN GAAT ZIJN WEG.
TWEË BUNDELS VAN AD ZUIDERENT**

Ad Zuiderents laatste twee bundels heten respectievelijk *Fietser naar niets* (2004) en *We konden alle kanten op* (2011). Beide titels zeggen in feite hetzelfde: de dichter heeft geen doel voor ogen. “De dag strekte zich als een lange leegte uit”, dicht hij in ‘Pinksteren’ uit de eerstgenoemde bundel. Dat elfdelige gedicht is het amusante maar ook beklemmende verslag van een fietstocht door het Nederlandse landschap die de dichter en zijn reisgenoot maken op Pinksteren, gewoon om de dag door te komen. Het verlangen naar een groots en meeslepend leven heeft de dichter al lang opgegeven of zelfs nooit gekoesterd. “Wij hadden niet de illusie te gaan/ waar geen mens durft te gaan, laat staan een doel//te hebben buiten onszelf of elkaar.” Wie geen doel voor ogen heeft, zoekt zin in het onderweg zijn. Dat blijkt heel duidelijk uit beide bundels. Zuiderent – vreemd overigens hoe die naam wel een bestemming in zich lijkt te houden – bezingt de reis, niet het aankomst- of vertrekpunt. In het gedicht ‘Pinksteren’ doet hij dat op een manier die op het eerste gezicht anekdotisch lijkt, maar evengoed zijn zijn gedichten raadselachtiger, complexer.

Het thema van het onderweg-zijn verklaart meteen ook Zuiderents voorliefde voor het langere gedicht. Of zelfs voor het gedicht zonder einde, zoals het lange openingsgedicht ‘Fietser naar niets’. Dat zesdelige gedicht eindigt met de woorden “Man, ga toch” en begint met het woord “weg”. Het is dus te lezen als een cirkel: er zit geen einde of begin aan. De dichter loopt rondjes in een wereld waarin hij niet bijzonder welkom is. De doelloosheid vertaalt zich in allerlei beelden: schrijven zonder pen, denken zonder hoofd, applaudisseren met één hand, een in geen jaren gestemde piano. Het gedicht is blijkens de aantekeningen geschreven bij het pianostuk met de toepasselijke naam ‘Men Go Their Ways’ van Ton de Leeuw. Die Nederlandse componist (1926-1996), beïnvloed door de oosterse muziek, vatte een muziekstuk niet op als het progressief ontwikkelen van een thema, net zomin als Zuiderent dat met poëzie doet. Pianospel en fietsen worden op een boeiende manier verbonden in dit complexe gedicht: “en dat er klank bestaat, zolang je door de wereld rijdt”.

De bundel *We konden alle kanten op* gaat verder op hetzelfde elan. Met het idee van een bestemming wordt gespot in het gedicht 'Bestemming bereikt'. Daarin vertelt de dichter over een terugreis uit het zuiden, waarbij hij in België halt houdt – misschien aan een tankstation. Daar herinnert hij zich plots de smaak van zijn eerste cola, gedronken toen hij als tienjarige logé was bij een Vlaamse familie. Even leek zijn bestemming bereikt omdat hij “wat heet, geluk had geproefd”. De bestemming is in dit gedicht niet enkel de bedwelmung van de eerste cola, maar ook de herinnering daaraan, aan het gevoel geluk te hebben geproefd. Het is ironisch hoe het gedicht 'Bestemming bereikt' – dat een Zuiderentlezer niet anders dan nieuwsgierig kan maken – zich afspeelt tijdens het summum van onderweg-zijn: de Nederlander die zich in België (“Nederlands dikke grens met Frankrijk”) bevindt op de terugweg uit het zuiden.

Ook elders in de bundel staat er een gedicht over die doortocht door België. De dichter lacht er met plaatsnamen als Reet en Kontich, waarvan hij niet begrijpt “hoe iemand zonder beschaamd te zijn de afslag nemen kon naar een dorp dat zo heette”. Het gedicht gaat eigenlijk over het maken van een gedicht op basis van betekenisvolle plaatsnamen: het manipuleren van de werkelijkheid om een goed of geestig gedicht te krijgen. Het is een inkijkje in de keuken van de dichter. Dit gedicht is een gelegenheidsgedicht (bij het afscheid van Anton Korteweg als directeur van het Letterkundig Museum), net als een aantal andere uit deze bundel. In zijn geheel is de bundel dan ook een allegaartje, zoals de titel ervan al aangeeft als een soort *captatio benevolentiae*. Ook in deze bundel weer heel wat fietsgedichten, het lijkt intussen een literair en commercieel interessant idee om een bundel fietsgedichten te maken, samengesteld uit Zuiderents oeuvre. Een mooi exemplaar is het gedicht 'Wind in het haar' waar de dichter alweer zijn bescheiden aspiraties koestert: “geen heerser, geen god of diens zoon/ maar een leven met wind in het haar”. Fietsen is voor Zuiderent vrijheid, maar dan niet de vrijheid zoals die door Arabische volkeren op pleinen wordt opgeëist, maar wel “’s avonds het rozig/ gevoel dat er niets anders hoeft”. Het is duidelijk dat de dichter ook in de poëzie diezelfde vrijheid opzoekt: de vrijheid om afstand te nemen. Zo zijn er een aantal

observatiegedichten: de dichter zit op een duin, of hij zit met zijn partner in de woonkamer of hij zit op een terras bij het veerhuis “op niets anders uit dan vissoep”. Hij lijkt nergens deel van uit te maken, of hij nu dicht of fietst, hij kijkt van op een afstand naar het werelds schouwtoneel en naar zichzelf.

Toch lijkt die houding ook een schaduwzijde te hebben, zoals in het gedicht 'Herkenningsprobleem', waarin de vervreemding angstaanjagend wordt. Dat gedicht kan gaan over geheugenverlies of dementie, of zelfs over de dood. Die is immers – denk ook aan het veerhuis – zeer aanwezig in deze bundel. De cyclus 'Hiernamaals' bezingt in vijf variaties het hiernamaals, als een soort oproep aan de moeder (“ma”) om hem van daaruit al iets te laten weten over hoe het daar is: “is het wat, / is het wat je gedacht had”. Maar ook dat thema wordt van op afstand, als een soort oefening, ondernomen. De dichter kiest telkens bewust een andere toonaard: “losjes”, “dringend”, “ontwijkend”, “zwaar”, “lyrisch”, om zijn vragen over het hiernamaals te stellen. Wat zijn “echte” gemoedsgesteldheid is, komen we niet te weten. Zeer geslaagd binnen diezelfde thematiek vind ik het gedicht 'Orgaandonatie' waarin hij zich afvraagt in welke hoedanigheid hij na de dood zal

Ad Zuiderent, Foto David Samyn.

bestaan. De gedachte aan de dood en het ouder worden leidt in deze bundel ook tot enkele mooie gedichten gebaseerd op jeugdherinneringen, soms louter in gang gezet door een woord, zoals het bizarre “gepotdekseld”. De toon van Zuiderent is nooit regelrecht nostalgisch, hij bespeelt ook graag de komische noten. Dat maakt de bundel als geheel veeleer licht dan zwaar: hij fietst erover heen, niet als een vorm van onverschilligheid, maar als een bewust gezochte vrijheid: “vergeet wie je bent, wie houdt je tegen.”

ELKE BREMS

AD ZUIDERENT, *We konden alle kanten op*, Querido, Amsterdam, 2011, 76 p.

AD ZUIDERENT, *Fietser naar niets*, Querido, Amsterdam, 2004, 48 p.
